

Longitudinal Research on Development in Adolescence - LoRDIA

Arne Gerdner
PhD in psychiatry
Professor in social work
arne.gerdner@hhj.hj.se

Samarbete mellan

Två lärosäten:

- Hälsohögskolan i Jönköping (HHJ) och
- Göteborgs universitet (GU)

Flera läroämnen:

Socialt arbete, psykologi och handikappvetenskap och det tvärvetenskapliga ämnet "Välfärd och socialvetenskap"

Vi som är med

Projektledning

- Arne Gerdner, HHJ (proj.led.)
- Mats Granlund, HHJ
- Claudia Fahlke, GU
- Anette Skårner, GU

Projektkoordinator:

- Thorbjörn Ahlgren, HHJ

Doktorander

- Birgitta Ander, HHJ
- Frida Lygnegård, HHJ
- Sabina Kapetanovic, HHJ
- Johan Hagborg, GU
- Karin Boson, GU
- Russel Turner (fr jan 2015), GU

Övriga deltagande forskare: Agneta Abrahamsson, Karina Huus, Kristina Berglund, Inga Tidefors, Margaretha Bohlin, Lily Augustine

Samarbetsprojekt med: Torbjörn Forkby, Sören Sigvardsson, Sven Brännström m.fl.

Delar av projektgruppen

Thorbjörn Birgitta Arne Inga Johan
Kristina Mats Anette Claudia
Sabina Karin Frida Carina
Saknas på bilden: Agneta, Lily, Torbjörn, Russel

Ledord

- Missbruk och beroende
- Funktionshinder
- Psykisk ohälsa
- Sociala nätverk
- Skolfungerande

Vilka är våra forskningsteman?

Centrala forskningsteman:

1. Ungdomars vägar in i substansmissbruk – kartläggning av epidemiologi och utvecklingsförlopp
2. Relevans av diagnostiska kriterier för missbruk/beroende hos ungdomar
3. Olika manliga & kvinnliga förlopp i missbruksutveckling
4. Förhållandet mellan personlighet, ohälsa & droger
5. Personer med funktionshinder: vardagsfungerande & psykisk hälsa
6. Föräldra- , lärar- och kamratrelationer: olika sociala influenser
7. Skolfungerande i relation till trivsel, hälsa & substansbruk

Ungdomars vägar in i substansmissbruk – epidemiologi och utvecklingsförlopp

- God kännedom om konsumtion bland ungdomsgrupper, och förändring av konsumtionsnivå nationellt, genom CAN´s mätningar.
- Men dessa studier är konsumtionsstudier, snarare än *epidemiologiska studier*. Ger ej kunskap om beroende och missbruk i olika åldersgrupper och för olika drogtyper
- Inte heller ger de kunskaper om *utvecklingsförlopp*, dvs hur snabb beroendeutveckling och relaterad social utslagning är, och olika faktorer som medverkar/motverkar detta.
- Hur är ex. kön /genus, personlighet, psykisk ohälsa, familj- och kamratnätverk, drogtyp relaterade till utvecklingsförlopp?

Relevans av diagnostiska kriterier för missbruk/beroende hos ungdomar

- Två väletablerade internationella diagnossystem (ICD & DSM) med diagnoskategorier för missbruk/beroende anses ha god validitet och specificitet (men något sämre sensitivitet).
- Båda dock utformade från data om vuxna. I vilken mån samma kriterier kan användas för unga behöver studeras.
- I ungdomsåren finns ofta mycket hög konsumtion, utan att nödvändigtvis leda till en beroendeutveckling. Men beroende grundläggs ofta i ungdomsåren.
- Vilka kriterier har bäst prediktionsförmåga för senare vårdbehov? Är olika föreslagna subtyper relevanta?
- Hur påverkas specificitet av att möjliga kombinationer i beroende enligt DSM ökar från 99 till 2696? Finns hierarki i kriterierna?

Olika förlopp i missbruksutveckling under tonår för män respektive kvinnor

- Klassiska studier av drogtypsförlopp utifrån retrospektiva data beskriver en utveckling från tobak, alkohol till cannabis, till centralstimulerande, till opiater, till lugnande.
- Retrospektiva data säger mindre om verklig risk än prospektiva data gör.
- Vilka faktorer medverkar till tidig debut i bruk respektive missbruk?
- Vilka faktorer är det sedan som knuffar vidare? Drogeffekter, sociala faktorer m.m.
- Tidigare prospektiva studier haft tonvikt på alkohol och män, medan studier om kvinnor och personer med drogproblem med longitudinell och multivariat design är mindre förekommande.
- Wilsnack m.fl. pekar på att tidiga kränkningar, sexuella problem, psykisk ohälsa och bristande nätverk är starkare faktorer i kvinnligt missbruk. Bykvist menar att kvinnliga missbrukare är färre men att deras förlopp är allvarligare.

Personlighet, ohälsa och droger

- Centrala personlighetsfaktorer som visats vara relaterade till missbruksutveckling är sensationssökande/novelty seeking och sociabilitet/reward dependence, medan harm avoidance är omtvistat.
- Frågan om personlighet spelar roll även för *typ av* drog är omtvistat. (Studier med psykodynamisk utgångspunkt: nej; kognitiv: möjligen ja)
- Missbruksdiagnoser har hög komorbiditet med andra psykiatriska diagnoser, delvis med olika mönster för män och kvinnor
- Hönan-ägget-frågorna för olika diagnoser studeras longitudinellt ordningsföljd, prediktionsfaktorer, synergier

Ungdomar med funktionshinder och långvariga hälsoproblem

- Denna grupp är ungefär 15% av alla barn, men andelen ökar med åldern (från 6% bland mindre barn till 20% i tonåren). Det finns ännu inga longitudinella studier av dessa, endast tvärsnittsstudier.
- Förutom sina funktionshinder har de också mer psykisk ohälsa, och drabbas mer av utstötning, mobbning m.m. När de kommer upp i ålder röker och dricker de mer än andra.
- Vardagsfungerande tycks ha större prediktiv inverkan på självkänsla och livskvalitet än typ av störning (diagnos) i sig.
- Här studeras dels hur vardagsfungerande utvecklas över tid, dels hur vardagsfungerande och nätverk inverkar på utveckling av missbruk och psykisk ohälsa.

Försummelse, övergrepp och trakasserier och utanförskap under barndom

- Tre typer av övergrepp (fysisk, psykisk resp. sexuell) samt två typer av försummelse (fysisk resp. psykisk) i familjerelation studeras.
- Utanförskap, mobbning, sexuella respektive etniskt orienterade trakasserier av andra ungdomar studeras
- Prevalens av olika former av negativa faktorer
- Prevalens av Post-Traumatisk Stress-störning
- Det relativa och summativa inflytande av dessa på vardagsfungerande, psykisk hälsa, sexualitet och missbruk studeras.
- Mothållande faktorer bland familj, kamrater, lärare och professionella hjälpande kontakter studeras.

Sociala influenser – familj resp. kamratgrupp

- Betydelsen av nätverk i vägar in i missbruk är omtvistad. Drogbruk antas bero mer av nätverk, medan beroendeutveckling antas stark hereditet. Både sociala problem i uppväxtfamilj och kamratkontakter med utagerandeproblem predicerar mer drogproblem.
- Viktiga skyddande faktorer antas vara familjesammanhållning, och föräldrars ”monitoring” (övervakande intresse) medan familjekonflikter är riskfaktor. Uppfostringsstilar är omtvistade.
- Även om kamratfaktorer blir mer framträdande efterhand så spelar föräldrarelationerna roll för hur dessa utvecklas. Hur föräldrar kan moderera inflytandet av kamrater studeras
- Att ungdomar tenderar att ha liknande alkohol/drogmönster som sina kamrater är väl känt, men vilka är mekanismerna? Tar man över kompisars mönster eller väljer man kompisar med liknande mönster? Studeras med sociogramorienterad nätverksanalys.

Validering/normering

- SDQ (Strengths and difficulties) används i tre versioner: Elevernas självskattning, lärarskattning samt föräldraskattning
- JTCT (Juniorversion av Temperament and Character Inventory) används i två versioner: Elevernas självskattning och föräldraskattning
- CTQ (Childhood Trauma Questionnaire) används för första gången i svensk tonårspopulation
- Dessa kommer användas för att undersöka validitet och ligga till grund för svenska normeringar för tonåringar

Applicerbarhet av ICF-CY-koder

- International Classification of Functioning, Disability and Health (version för barn och unga) studeras i ett internationellt samarbetsprojekt